

הלכות תפילה – דף מס' 3

סימן נח – זמן קריאת שמע

מקורות :

ברכות ט ע"ב מהמשנה – "דור דורים" ; רש"י
 ברכות י ע"ב ר' יהושע אומר – המשנה ; רש"י
 ברכות ח ע"ב "תניא ר"ש בן יוחי" – דף ט ע"א "בשעת הדחק" ; רש"י
 יומא לז ע"ב "תנא בשעה" – "עמא דבירושלים" ; רש"י

ראשונים

תוספות בברכות ט ע"ב ד"ה לק"ש
 תוספות בברכות ח ע"ב ד"ה לא
 תוספות ביומא לז ע"ב ד"ה אמר
 ר"ף ד ע"ב מהמשנה – ה ע"א המשנה
 רבינו יונה ד"ה תניא, ומצינו, וכתב
 רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכות יא – יג ; כסף משנה על הלכה יג
 טור סימן נח
 בית יוסף

הלכה

שו"ע סימן נח
 משנה ברורה
 ביאור הלכה
 מגן אברהם סימן נח ס"ק א (מצ"ב)
 ביאור הגר"א סימן תנט ס"ק ב (מצ"ב)

אחרונים

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן כד
 הליכות עולם חלק א פרשת וארא אות ג

בהצלחה !

ושבעז"ה המאור שבתורה
 יחזירנו למוטב

מגן אברהם סימן נח ס"ק א

שלוש שעות - נ"ל דהכא לכ"ע מנין מעלות השחר וכ"מ בגמ' דף ג' ע"א בתו' ד"ה אלא למאן דגני ובגמ' גבי הא דפריך מדוד ע"ש.

ביאור הגר"א אורח חיים סימן תנט

ושיעור מיל כו'. כך כ' בתה"ד לפי חשבון עשרה פרסאות ביום. אבל הוא תמוה מאד ושגגה גדולה היא מאד דהא אמרינן בפרק מי שהיה דעשרה פרסאות הוא מע"ה עד צ"ה וא"כ י"ב שעות ביום בינוני לדידי' מע"ה עד צ"ה. וטעות גדולה הוא שכ"כ כל התוכנים שבתקופת ניסן ותקופת תשרי שהן ימים בינוניים י"ב שעות מנץ החמה עד השקיעה ומע"ה עד צ"ה הוא ט"ו שעות וג"כ ידוע שהימים בימות החמה שוין להלילות בימות הגשמים וכן להיפך וכמ"ש במ"ר שלום זה מזה כו' וזהו מנ"ה עד ש"ה אבל מע"ה עד צ"ה הוא יותר ששה שעות על הלילות וכ"ש באופקים הנוטים הרבה לצפון וכן בקו השווה שכל ימים ולילות שוות אינן אלא מנ"ה עד ש"ה אבל מע"ה עד צ"ה הרבה יותר היום על הלילה ועוד כמה קושיות עצומות יש ונלאתי לכותבן. ועיקר כדברי האומרים שהחשבון הוא מהנ"ה עד ש"ה ואין לזוז ממנה ועמ"א וכ"כ הרמב"ם בפירושו בפ"ג דפסחים מתני' ב' ששיעור מיל ב' חומשי שעה וכ"כ הרע"ב שם והרמב"ם אזיל לשיטתו שפסק בפ"ה מה' ק"פ כעולא אבל הוא תמוה דהא איתותב עולא וא"כ שיעור מיל ג' שמינית ואפשר שג' אחרת לו שם דלא איתותב. אבל בפ"י במתני' א' פ"א דברכות כל שמע"ה עד נ"ה הוא שעה וחומש והוא כר' יהודה ועוד סתירה אחרת ששם דס"ל די"ב שעות מע"ה עד צ"ה ואין לך אלא כמו שכתבתי דהחשבון מנ"ה עד ש"ה י"ב שעות ומיל ג' שמינית ומע"ה עד נ"ה שעה ומחצה אבל שיעור זה מע"ה עד נ"ה אינו שוה בכל אופק וגם בכל זמן וגם החשבון של שעות זמניות בכל מקום אינו אלא מנ"ה עד ש"ה והן נקראין שעות כי שעות שאמרו ודאי שיערו על יום בינוני שהן נקראים שעות כ"ד ליום וכבר אמרתי ש"ב שעות ביום בינוני הוא מנ"ה עד ש"ה ואף על גב שאמרו שמחלקין כל יום ליב"ש וכן הלילה מ"מ לאו על אותן שעות דברו אלא אנחנו מחלקין כן אלא כמ"ש ואף גבי ק"ש כן הוא ודלא כמ"א ריש ס' נ"ח שכל נ"ל דהכא לכ"ע מנינן מע"ה והביא ראיה מתוס' ג' א' ד"ה למאן כו'. וראייתו לענין ק"ש אינה כלום משם אבל הראיה משם הוא דחשבון ג' משמרות של לילה הוא עד ע"ה ובאמת לכאורה תוס' ס"ל דהחשבון מע"ה כמ"ש בפסחים י"א ב' ד"ה אחד כו' וזה עולה לשעה ומחצה כו'. אבל כבר סתרתיו ובלא"ה תוס' דשם צ"ע דלא נקטו האמת דאינה רק ד' מילין אלא העיקר נראה דגם התוס' ס"ל דחשבון יב"ש הוא מנ"ה עד ש"ה אלא דט"ס בתוס' שם ה' מילין וצ"ל ד' מילין. ותלמיד טועה הגיה בתוס' ה' מילין מפני שהיה סובר דשיטת התוס' הוא כשיטת הרמב"ם שד' מילין הוא שעה וחומש לפי חשבון מהלך אדם כו' והתוס' כ' שעה ומחצה ולכן הגיה בתוס' ה' מילין שהוא שמינית מי' פרסאות ושמינית יום בינוני הוי שעה ומחצה. וכן נמשך אח"ז בתוס' דריש ברכות ד"ה ביאת אורו כו'. אבל הוא טעות כנ"ל שהוא נגד מסקנא דגמרא הנ"ל אלא שצ"ל ד' מילין וכ"ה בתוס' דשבת ל"ה א' ד"ה תלתא. ד' מילין כו' וכ"ה בתוס' דפסחים צ"ד א' ד"ה ר"י. ד' מילין כו'. וס"ל לתוס' דמש"ש אדם מהלך י' כו' היינו מע"ה עד צ"ה כמש"ש. והני ד' מילין שמע"ה עד נ"ה ושמן ש"ה עד צ"ה אינם בחשבון הי"ב שעות לשיטתם דחשבינן מנ"ה עד ש"ה כנ"ל. ולפ"ז נשאר מנ"ה עד השקיעה מהלך ח' פרסאות ליב"ש הנ"ל וא"כ עולה שיעור פרסה לשעה ומחצה. ולפ"ז א"ש מ"ש התוס' שמע"ה עד נ"ה הוי ד' מילין ועולה לשעה ומחצה כנ"ל ושיטת הרמב"ם ג"כ נראה דודאי ס"ל דחשבון יב"ש מנ"ה עד ש"ה כמש"ל. אלא דמ"ש שמע"ה עד נ"ה הוי שעה וחומש הוא מפני שמפרש הסוגיא דפ' מי שהיה דלא כהתוס' אלא דר"י דס"ל דמהלך אדם כו' י' פרסאות היינו מנ"ה עד ש"ה וכן חשבון הי"ב שעות דמהלך כו' ג"כ מנ"ה עד ש"ה רק שהד' מילין בין דהנץ ובין דשקיעה הן לבד הי' פרסאות שמהלך אדם כו' וגמ' שם תרתי קפריך. א' דרבא ועולא שם אמרו שמע"ה עד נ"ה ומש"ה עד צ"ה ה' מילין ור"י דאמר ד' מילין. והב' דאינהו אמרי שהוא א' מששה ביום וקא חשבי מה שאדם מהלך קודם הנץ ואחר השקיעה ג"כ מהמ' מילין. ור"י לא קחשיב מדאמר א' מעשרה ביום. ומ"ש א"ל ר"י אנא ביממא כו' ר"ל מ"ש שמהלך אדם כו' היינו ביום שהוא מנ"ה עד ש"ה ורבנן כו' דאינהו קטעו וחשבו גם מה שאדם מהלך קודם הנץ ואחר השקיעה ג"כ בחשבון העשרה פרסאות ולפ"ז מדוקדק לישנא דגמ' שם א"ל ר"י אנא ביממא כו' ורבנן דחשבי דקדמא וחשוכא כו' וכן לישנא דברייתא דר"י א' מעשרה ביום הוי שפיר דומיא דמש"ש נמצא עובי כו' מששה ביום דקאי אמנ"ה עד ש"ה כנ"ל משא"כ לשיטת התוס' הל"ל בברייתא דר"י א' משמנה ביום וכן אינו מדוקדק לשיטתם לישנא דגמרא א"ל ר"י כו' אנא כו' דקחשיב כו' וכ"ז הכריחו להרמב"ם לפרש כנ"ל. וראיה לשיטת הרמב"ם מירושלמי ריש ברכות וז"ל שם דתני בשם ר' יהודה עוביו של רקיע מהלך נ' שנה אדם בינוני מהלך ד' מילין החמה מהלכת ת"ק שנה עד שהחמה מנסרת ברקיע מהלך נ' שנה אדם מהלך ד' מילין נמצאת אומר שעוביו של רקיע אחד מעשרה ביום כו' ע"ש הרי מפורש בהדיא דהד' מילין הן לבד הי' פרסאות וכנ"ל. ולפ"ז ניחא הכל. וגם הראיה שהביא מ"א ממש"ש ב' שית דליליא ותרתיה דיממא הוא לפי מ"ש תוס' דהמשמרות מסיימין בע"ה אבל לפי מ"ש שהוא שקר מפורסם שהשש שעות מסיימין ביום בינוני בנ"ה וכנ"ל. מוכח להיפך דמנ"ה חשבינן וגם קושיית תוס' הנ"ל ד"ה למאן מתורץ בזה שר"א לטעמיה דאמר וגומרה עם הנ"ה דודאי ההודעה ההיא אינה לזריזים כ"א למתעצלים כמ"ש הדלת תסוב כו' זה השוכב באשמורה אחרונה וגם לר"י נ"מ לותיקים ולשאר עמא כו' ואף שזמנו מע"ה מ"מ שיעור של השעות חשיב גמ' כדרך כל השעות וכן בכ"מ אף שזמנו עד צה"כ מ"מ החשבון של השעות עד ש"ה כמו פלג המנחה וכיוצא וכן מ"ש שעה ראשונה מאכל כו' ג"כ מנ"ה דלא כמ"א ומ"ש בתענית כ"ה ב' שכן מצינו באחאב כו' אף על פי שרש"י פירש דחשבינן מן קומו ליתא אלא שכן דרך מלכים כן כמ"ש בפסחים ק"ז ב' אפי' אגריפס כו' וכבר סתר תוס' שם בד"ה שהיה כו' לפירש"י ומוכח דתשע שעות של המלכים אינו כפרש"י דל"ק כששה שעות לדידן כמ"ש תוס' שם:

בהצלחה!

ושבעז"ה המאור שבתורה
יחזירנו למוטב